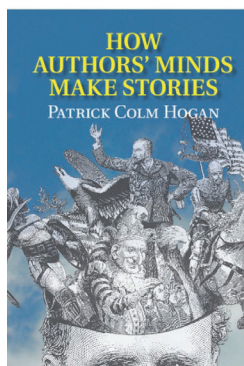

Bartosz Stopel
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Patrick C. Hogan, *How Authors' Minds Make Stories*, New York: Cambridge University Press, 2013, 227 s. Twarda oprawa, publikacja anglojęzyczna.

Patrick C. Hogan jest bez wątpienia jednym z pionierów badań afektywnych w ramach narratologii kognitywnej, rozwijającym do tej pory autorskie teorie międzykulturowych uniwersaliów literackich oraz prototypów narracyjnych leżących u podstaw tradycji literackich większości kultur, a także formułującym interdyscyplinarny projekt narratologii afektywnej, w ramach którego psychologiczne teorie ludzkiej emocjonalności znajdują zastosowanie w wyjaśnianiu pewnych mechanizmów rządzących interakcją czytelnika z narracją, ale też i sama literatura może dostarczać materiału badawczego dla psychologów. *How Authors' Minds Make Stories* jest kolejną pracą mieszczącą się w tej tradycji i bezpośrednio kontynuuje wątki poruszane w poprzednich opracowaniach Hogana. O ile jednak poprzednie narratologiczne prace autora miały wymiar ogólniejszy, jak sformułowanie teorii międzykulturowych prototypów narracyjnych i zarysu podstawowych gatunków literackich, a także ogólnych zasad rządzących literackimi uniwersaliami w *The Mind and Its Stories*, czy też interpretacja i analiza konkretnych utworów, odwołująca się do elementów afektywnych dominujących w danym prototypie w *Affective Narratology*, o tyle najnowsza praca Hogana dotyczy tworzenia konkretnych utworów i stylów, czyli mechanizmów rządzących przejściem od ogólnych i abstrakcyjnych struktur narracyjnych do konkretnych historii.

Ten proces kreacji, gdzie korzystając z zachowanych w tradycji kulturowej schematów narracji, autor opracowuje indywidualny utwór, Hogan nazywa partykularyzacją i w duchu kognitywnych badań nad literaturą upatruje jego fundamentów w symulacji, naturalnym ludzkim procesie poznawczym, który umożliwi kontrfaktyczną lub hipotetyczną projekcję działań, wydarzeń i ich skutków w wyobraźni czytelnika. Uproszczony opis symulacji wydarzeń w umyśle czytelnika Hogan tworzy na podstawie koneksjonizmu: modelowania procesów myślowych przy pomocy sieci neuronowych składających się z prostej architektury jednostek, połączeń i aktywacji, gdzie informacja może zostać aktywowana (w pełni lub częściowo) lub zablokowana. Użycie pewnych obrazów, wyrażeń czy wydarzeń będzie w zależności od konkretnego zasobu pamięci semantycznej

czytelnika z różną siłą aktywowało sieć skojarzeń oraz możliwości rozwoju fabuły, wpływając przy tym na emocjonalną moc doświadczenia lektury.

Taki język opisu kreacji/recepcji literackich narracji wraz z założeniem, że rozumienie literatury opiera się na użyciu zwykłych procesów poznawczych stosowanych w życiu codziennym, ma na celu oczywiście zbliżenie literaturoznawstwa i kognitywistyki, które to dyscypliny korzystają nawzajem z wypracowanego dorobku badawczego. Po zarysowaniu ogólnych mechanizmów działania sieci neuronowych i ich zastosowania do rozumienia zachowań czytelnika, Hogan przechodzi do omówienia fragmentów *The Sound and the Fury* Faulknera oraz *Emmy Jane Austen*, skupiając się na wykorzystaniu teorii umysłu, czyli naturalnej ludzkiej umiejętności przypisywania i interpretowania stanów umysłowych innych ludzi.

Drugi rozdział skupia się na analizie reguł rządzących partykularyzacją narracji. W pierwszej kolejności omawia podstawowe prototypy narracyjne leżące u podstaw większości tradycji literackich, czyli tragikomedie: heroiczną, romantyczną oraz ofiarną, a także inne pojawiające się często typy fabuł, takie jak rozdzielenie członków rodziny, uwodzenie, zemsta i śledztwo. Różnice między pierwszą a drugą grupą wskazują już jedną z zasad tworzenia nowych narracji: każda z krótszych fabuł jest w istocie wycinkiem sekwencji pochodzącej z jednego z prototypów, co zgadza się z historycznym rozwojem gatunków literackich, gdzie tragedia i komedia wyłoniły się później niż tragikomedie lub stanowiły część tragikomicznych cykli. Ogółem, Hogan dzieli zasady rozwoju narracji na te wprowadzające zmiany względem prototypu oraz te, które polegają na specyfikacji.

Zmiany osiągnąć można chociażby poprzez manipulacje dyskursem (np. zmianę chronologii narracji czy perspektywy albo modulowanie ilości przekazywanych informacji) albo samą fabułą: usunięcie, skrócenie, powielenie, modyfikację, złączenie, podział lub dodanie nieprototypowego elementu. Specyfikacja oznacza nadanie konkretnej treści i atrybutów abstrakcyjnych formom i typom wydarzeń oraz postaci. Jednocześnie, zarówno manipulacje dyskursem/fabułą, jak i specyfikacje są podporządkowane celowi nadrzędnemu, jakim jest emocjonalne oddziaływanie na odbiorcę i stała ewaluacja fabuły w tym wymiarze jest według Hogana istotnym elementem powstawania narracji.

Pozostałe rozdziały to właśnie przykłady przekształcania prototypów narracyjnych w konkretne fabuły przez klasyków literatury. U Szekspira Hogan zwraca uwagę na modyfikacje prototypu heroicznego oraz na ciągłość i powstanie narracyjnego idiolektu od *Henryka V* do *Burzy*. Rozwój prototypu romantycznego analizowany jest na podstawie tragedii Racine'a, a ofiarnego – w twórczości Brechta. Oprócz tego, sporo miejsca autor poświęca omówieniu roli metafory w procesie symulacji na przykładzie Kafki, a także organizacji fabuły i narracji w *Hamlecie*.

Praca Hogana konsekwentnie realizuje wyłożone we wstępie założenia interdyscyplinarności, gdzie kognitywistyka i literaturoznawstwo mogą tworzyć dla siebie wzajemnie i wymiennie materiał badawczy, a także udanie kontynuuje projekty zapoczątkowane w poprzednich opracowaniach dotyczących narratologii kognitywnej. *How Authors' Minds Make Stories*, dzięki połączeniu wiedzy pochodzącej z nauk kognitywnych z tradycyjnymi narratologicznymi zainteresowaniami i aparatem pojęciowym, jest niewątpliwie pionierska w kontekście badań i modelowania także historycznego rozwoju schematów narracyjnych od prototypów do konkretnych utworów.